

Коротя М.І.

аспірант кафедри аналітичної економіки та природокористування,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Koroaya Myroslav

Lesya Ukrainka Eastern European National University

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
ПРИРОДНОГО ГАЗУ: РОЗПОДІЛ, ТРАНСПОРТУВАННЯ**

У статті досліджено шляхи та підходи до регулювання діяльності газотранспортних та газорозподільних підприємств у країнах Європи. Окреслено нормативний та правовий базис функціонування ринку природного газу, а також газорозподільних і газотранспортних підприємств. Здійснено огляд теоретичних підходів до регулювання діяльності ринку природного газу та основних засад його функціонування. Визначено нормативно-правовий базис та низку принципів регулювання ринку природного газу, а також тих, якими керуються суб'єкти газотранспортної системи під час отримання доступу до її використання, таких як: безпечність та безперервність роботи газотранспортної системи; рівноправ'я щодо надання та споживання серед усіх учасників газового ринку; дотримання якісних показників наданих послуг оператором газотранспортної системи; своєчасне погашення боргового зобов'язання суб'єктами газотранспортного ринку.

Ключові слова: регулювання, ринок газу, природний газ, газорозподіл, газотранспортування, газова сфера, транспортування природного газу, природний газ, регіональне газорозподільне підприємство.

Постановка проблеми. Відомо, що нині у сфері енергетики мають місце постійні зміни структурного характеру. Це спричинене насамперед коливанням цін на енергетичні носії, в т.ч. і вуглеводні, відчутним сповільненням темпів підвищення рівня попиту, конкурентним загостренням тощо. У зв'язку з цим виникла необхідність у вивченні підходів до регулювання функціонування ринку природного газу в країнах Європи з метою їх подальшої імplementації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням базису нормативно-правового регулювання ринку природного газу займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Г. Бурлак, Д. Ергин, К. Павлов, О. Павлова, Р. Шерстюк, А. Шидловський. Водночас питання щодо регулювання ринку природного газу Європи саме у сфері його розподілу та транспортування досліджено не досить.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження досвіду країн Європи в питанні регулювання діяльності ринку природного газу, в тому числі і нормативно-правових підходів до регулювання процесів газорозподілу та газотранспортування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до прогнозних показників, що було розраховано Всесвітньою Енергетичною Радою (ВЕР), за період 2000–2030 років показники глобального споживання енергії на 55% перевищуватимуть сьогоденний рівень, а обсяги інвестування в енергетичні проекти сягнуть понад 16 трильйонів доларів США. Показники попиту на природний газ характеризуватимуться суттєво вищими темпами в порівнянні з

вугіллям чи нафтою, приблизно близько 1,5% на рік. Ця тенденція зберігатиметься аж до 2035 року [9].

Вже сьогодні видно, що адміністративні заходи щодо економічних та екологічних покращень вже спрямовано на зміну структури попиту на ринку енергогенерації та промисловостей шляхом стимулювання процесів заміщення видобувного вугілля природним газом.

Нині в країнах Європи відбувається постійне збільшення рівня споживання природного газу, а відповідно, і частки його імпорту. За попередніми прогнозами, значення показника споживання до 2035 року зросте аж на 80%. У планах на майбутнє стоїть завдання активізації видобутку сланцевих порід газу, видобуток скрапленого газу забезпечить рівномірний процес формування інтегрованого ринку газу в світі [9; 10].

Загалом тема щодо забезпечення енергетичної безпеки на території Європейського Союзу вперше з'явилася після вступу країн Східної та Центральної частини Європи, що мало місце в 2004 році. Потреба у заходах щодо диверсифікації джерел та шляхів постачання енергетичних ресурсів виникла в період 2006–2009 років. У той час транзитне транспортування природного газу територією нашої держави було заблоковано нашим східним сусідом – Російською Федерацією. У результаті цього європейська частина світу відчула гострий дефіцит у зимовий період природного газу, що потягнуло за собою відповідні наслідки та складнощі соціально-гуманітарного характеру. У підсумку за результатами саботажних дій Російської Федерації стало очевидним те, що саме енергетичні ресурси та їх носії можна використати як

важелі геополітичного шантажу щодо реалізації та досягнення політичних цілей у стратегічному вимірі.

Натепер Європейський Союз є одним із найбільших споживачів природного газу в світі, попит на який постійно зростає. Водночас родовища природного газу, що розміщено на території країн ЄС, перебувають у майже виснаженому стані, що спричиняє поетапне зменшення показників видобутку на них природного газу. Процес постачання природного газу до країн Європейського Союзу більшою мірою забезпечується Україною та трубопровідним транспортуванням.

Зауважимо, що високі показники темпів підвищення рівня попиту на природний газ щодо нафти свідчать про його висококонкурентні товарні характеристики. Створення, впровадження в дію та забезпечення діяльності європейського ринку природного газу реалізується на основі Єдиної спільної енергетичної політики Європейського Союзу. Адже питання енергетичного забезпечення мають пряме стратегічне значення для національної безпеки країн-учасників. У результаті цього держави-члени Європейського Союзу в різний спосіб перешкоджають делегуванню вирішення національних енергетичних питань на наднаціональний-загальноєвропейський рівень. Водночас є потреба в постійному узгодженні «інтересів» інших країн Європи, що не входять до складу Європейського Союзу, як споживачів.

Європейським Союзом було досягнуто певних успіхів у питанні уніфікації та лібералізації на газовому ринку держав-учасників, як наслідок було встановлено спільні норми та засади їхнього функціонування, що слугувало базисом для утворення спільного ринку газу в Європі за участю інших держав із суміжними кордонами до ЄС.

Водночас слід визнати, що утворення ринку газу в Європейському Союзі було б неможливо досягнути без збалансованої інституційної структури та нормативно-правового базису. Відповідно, організаційний базис у процесі запровадження засад енергетичної безпеки на території ЄС забезпечують такі інституції: Європейський Парламент; Рада Європейського Союзу; Європейська Комісія. В основу забезпечення діяльності

ринку газу покладено різні нормативно-правові акти та інші документи інформаційного та політичного змісту. Коротку класифікацію їх відображено в таблиці 1.

Як уже було відзначено, в Європейському Союзі не було єдиного підходу до реалізації спільної енергетичної політики серед країн його учасників, в результаті чого Європейською Комісією в 2010 році було прийнято Стратегію «Енергетика 2020», в якій відображено основні засади реалізації сталої та безпечної енергії [22]. У цій стратегії було запропоновано пріоритетні напрями її реалізації, серед яких: досягнення Європейської енергетичної ефективності; організація загального для Європи інтегрованого ринку енергетики; значне розширення спектру можливостей реалізації інтересів та прав споживачів; підсилення значення Європи в інноваціях та технологіях у сфері енергетики; підсилення зовнішньої політики та впливу енергетичного ринку Європейського Союзу. Можемо виокремити три основні етапи, на яких було запроваджено такі енергетичні пакети: заходи з реформування енергетичного (газового) ринку Європи; створення відповідного нормативно-правового базису.

Здійснивши аналіз базису нормативних документів, що слугували підвалинами для здійснення реформування енергетичного ринку в Європі, бачимо, що зазначений процес було почато саме з лібералізаційних процесів на національних ринках природного газу в країнах Європи. Потреба в цих нормативно-правових документах викликана тим, що сектори природного газу в країнах ЄС за своїм змістом являють собою природні монополії, що регулюються вертикально інтегрованими структурно-організаційними елементами, результати роботи яких не створюють сприятливих умов для зниження тарифів на послуги та підвищення рівня конкурентної спроможності економіки, а також запровадження дієвих механізмів створення кращих умов для постачання природного газу.

У результаті реалізації *1 енергетичного пакету в період 1990–2002 років* знайшли своє підтвердження переваги результату лібералізації ринків природного газу, а саме було створено прозоре конкурентне середовище, підвищення рівня функціональної ефективності газових

Таблиця 1

Класифікація нормативно-правових актів, що регулюють процес забезпечення діяльності ринку газу в країнах Європейського Союзу

Класифікаційна одиниця	Типологічні особливості нормативно правових документів
<i>Директиви</i>	є обов'язковими до виконання в процесі визначення «мети», в той же час залишаються рекомендаційними в процесі здійсненні вибору шляхів та методів її досягнення.
<i>Регламенти</i>	є обов'язковими до виконання усіма країнами Європейського Союзу різні нормативні та правові акти прямої дії.
<i>Міждержавні угоди</i>	ратифіковані окремими державними законодавчими органами країн Європейського Союзу конвенції та різного змісту договори.
<i>Рішення</i>	є обов'язковими до виконання нормативно-правові акти адміністративного змісту.
<i>Політичні документи</i>	Відображають принципи та кінцеві цілі співробітництва між членами Європейського Союзу в політичній площині.
<i>Програми співпраці</i>	є обов'язковими до виконання усіма країнами Європейського Союзу документи та визначають порядок виконання та джерела фінансування проектів.
<i>Рекомендації та пропозиції</i>	не є обов'язковими до виконання, але мають юридичну вагу.

Джерело: розроблено автором з використанням [1–23]

ринків; забезпечено прозорість процесу тарифування. Водночас виникли деякі ризики, що полягають у транспортно-постачальній сфері природного газу; можливості злиття конкуруючих газових компаній – прояви монополізації ринків природного газу [3; 5; 6; 8; 11; 18].

У II енергетичному пакеті в період 2003–2008 років було взято до уваги недоліки попереднього та передбачено заходи щодо попереднього узгодження рішень для максимізації синхронності та узгодженості інтересів для зацікавлених учасників; чітко визначено послідовність та пріоритетні напрями перехідних етапів з метою пристосування до нових правил; чіткий механізм практичної реалізації та постійний контроль. Цим енергетичним пакетом було передбачено подальший процес реалізації лібералізаційних процесів в енергетичному секторі, що відображено в таких аспектах: реалізовано обов'язкове до виконання правило поділу бухгалтерського обліку та звітності за видами діяльності у інтегрованих компаніях за вертикальною схемою; створено базис для розвитку конкурентних відносин у сфері оптових та роздрібних поставок природного газу; передбачено необхідність у управлінні доступом третіх сторін до енергетичної інфраструктури з наступним обов'язковим утворенням органу регулювання так контролю в кожній державі-учаснику [3; 5; 6; 8; 11; 18]. Отже, в I та II енергетичних пакетах було сформовано необхідні підвалини для формування внутрішнього енергетичного ринку як в країнах-учасниках, так і в самому Європейському Союзі.

III енергетичний пакет реалізації енергетичної політики Європейського Союзу, що було запроваджено в період 2009–2016 років, розпочався з моменту прийняття Європейським Парламентом наступного енергетичного законодавства з усе тією ж метою – реалізації подальших лібералізаційних процесів на енергетичному ринку Європи, в тому числі і в газовій сфері. Метою цього пакету було створення відкритих конкурентних умов для функціонування енергетичного ринку в Європі, яким було передбачено можливість безперешкодного вибору з боку споживача постачальника природного газу; максимально прозорий процес ціноутворення; належну безпеку постачання розмежування функцій з видобутку; транспортування та продажу енергетичних ресурсів; забезпечення надійної транскордонної співпраці в частині транскордонного транспортування та торгівлі енергетичними ресурсами; підвищення рівня ефективності діяльності регуляторів держав-учасників [4].

Відзначимо, що ринок природного газу в Європі – це своєрідна сукупність його секторів, що регулюються та не регулюються. Сферою регулювання цього ринку є оператори магістралей-газопроводів, їх ремонт та подальше технічне обслуговування в державах, на території яких їх розташовано. Найбільш нестабільним аспектом у структурі газової сфери Європейського Союзу, як і багатьох інших держав, що не входять до його структури, є питання тарифного утворення на послуги з транспортування природного газу, подальший розвиток та розширення мереж газотранспортних

магістралей, а також пошук із наступним залученням інвестиційних ресурсів для його реалізації [18].

Узагальнюючи, відмітимо, що європейський ринок природного газу реально складався з окремих, адміністративно відокремлених регіональних ринків природного газу, для уніфікації діяльності яких слід було подолати перешкоди, серед яких мала місце відмінність технічних характеристик та систем функціонування газотранспортних мереж серед країн Європейського Союзу; відсутність уніфікованої системи керування та спрямування газових потоків, єдиної для всіх держав-учасників системи для оплати за можливість доступу до магістральних газопроводів з боку третіх учасників [21].

Усі процеси щодо вдосконалення-реформування ринку природного отримали величезний супротив з боку компаній та підприємств, що працюють в газовій сфері, у зв'язку з чим цей процес трансформаційних змін у газовій сфері характеризувався як «революційний». Уся діяльність у газовій сфері, як і сьогодні, базувалася на дії контрактів довгострокової дії, а не на «біржових» засадах. Організації, що діяли в газовій сфері, переслідували ідею реалізації своєї діяльності та інтеграційних процесів за вертикальним принципом, з якими в свою чергу вела боротьбу Європейська комісія. Адже навіть за умов вільних конкурентних відносин на ринку природного газу немає можливості гарантувати те, що всі споживачі купуватимуть природний газ у нових постачальників газової продукції, а постачальники в свою чергу – здійснювати заходи щодо виходу на нові ринки збуту.

Отже, реалізація III енергетичного пакету створила умови для безперервного постачання енергетичних ресурсів до країн Європейського Союзу. Як наслідок, у період з 2000-ого року кількість компаній, що постачають природний газ, збільшилася з 14 до 25 одиниць. А діяльність терміналів з прийому скрапленого газу, що було введено в дію, сприяла зменшенню рівня енергетичної залежності від Російської Федерації [9; 21].

З початку 2017 року Європейською Комісією було представлено для огляду та подальшого обговорення проектні матеріали для формування в найближчому майбутньому IV енергетичного пакету, концептуальні положення якого полягають у можливих варіантах розвитку подій та шляхах переходу Європейського Союзу до нового «інноваційного» енергетичного майбутнього. У цьому проекті представлено такі можливі цілі: пріоритетність розвитку за широкою реалізації енергетичної ефективності; досягнення лідируючих позицій в сфері генерації енергетики з використанням відновлювальних джерел енергії; створення найкращих умов для споживачів енергетичної продукції.

Висновки. Резюмуючи, відзначимо, що аналіз нормативно-правового базису функціонування енергетичної сфери в Європейському Союзі щодо створення уніфікованого енергетичного ринку в його межах засвідчує те, що за період починаючи з 1990 року мали місце комплексні підходи до реформування сектору енергетики, кінцевою метою яких були створення прозорих конкурентних відносин, лібералізація, прозорі процеси цінового утворення.

Список літератури:

1. Директива 2003/55/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС. *"Інформаційний бюлетень НКРЕ"*, № 3, березень, 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_380/print (дата звернення: 27.07.2019).
2. Директива 2004/67/ЄС «Про забезпечення надійності постачань природного газу», (2004 р.) *Веб-сайт «Енергетичні реформи»*. URL: <http://enref.org/wp-content/uploads/2015/01/Directive-2004-67.pdf> (дата звернення: 27.07.2019).
3. Директива 98/30/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу "Про єдині правила для внутрішнього ринку природного газу" від 22 червня 1998 року. *Офіційний Журнал L 204*, 27.07.1998 р., р. 0001–0012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_499/print (дата звернення: 27.07.2019).
4. Директива європейського парламенту та ради 2009/73/ЄС від 13 липня 2009 року про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС. URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245025615> (дата звернення: 27.07.2019).
5. Директива Ради 90/377/ЄЕС "Стосовно порядку, прийнятого в Співтоваристві для підвищення прозорості цін на газ та електроенергію, впроваджених для кінцевого промислового користувача" від 29 червня 199. *Офіційний часопис L 185*, 17/07/1990 стор. 0016–0024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_195/print (дата звернення: 27.07.2019). – Назва з екрана.
6. Договір до Енергетичної Хартії та Заключний акт до неї. Редакція від 24.04.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056 (дата звернення: 27.07.2019).
7. Договір до Енергетичної Хартії та Заключний акт до неї. Протокол до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056 (дата звернення: 27.07.2019).
8. Європейська енергетична хартія // *Юридична енциклопедія [в 6-ти т.] / ред.кол. Ю.С. Шемшученко та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998. Т. 2. 744 с. ISBN 966-7492-00-8* (дата звернення: 27.07.2019).
9. Європейський енергоринок: як забезпечити конкуренцію. *Dixi group. analytics on duty*. URL: http://dixigroup.org/storage/files/2016-11-09/eu-ua_market_study_4_sompetition_2.pdf (дата звернення: 27.07.2019).
10. Стуконог Я.П. Особливості механізму регулювання ринку природного газу ЄС. *Actual problems of international relations. Release 118 (part I)*. 2014. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2303/2023> (дата звернення: 27.07.2019).
11. Керівний документ стосовно транс'європейських енергетичних мереж TEN-E 2006. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD102_2008_ukr.pdf (дата звернення: 27.07.2019).
12. Коротя М.І. Етапи становлення нафтогазової промисловості в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. № 1(9). С. 76–81*.
13. Коротя М.І. Тарифоутворення на послуги транспортування газу та його розподілу серед газорозподільчих підприємств України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. № 2(10). С. 63–71*.
14. Павлов К.В. Застосування методів нормування показників та нечіткої логіки при оцінці рівня еколого-безпечного природокористування / К.В. Павлов // *Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи та прикладні аспекти* : кол. моногр. / за заг. ред д-ра екон. наук, проф О.М. Стрішенець. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. С. 46–63.
15. Павлов К.В. Нормативно-правові основи конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. Вип. 23. Ч. 2. 2017. С. 148–150.
16. Павлов К.В. Проблеми екологічної безпеки як складової частини енергетичної безпеки України. *Актуальні проблеми прикладної економіки* : кол. моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф О.М. Стрішенець. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 85–98.
17. Павлов К.В. Сутність та загрози фінансово-економічній безпеці України. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. Збірник наукових праць. Випуск XX, № 2. Ювілейний. Київ : СЕУ; Рівне : НУВГП, 2014. С. 104–110.
18. Регламент (ЄС) № 715/2009 Європейського парламенту та ради від 13 липня 2009 року про умови доступу до мереж транспортування природного газу та яким скасовується Регламент (ЄС) No 1775/2005. URL: <http://reform.energy/media/209/e8d7f3816b9d32188f2f454906fcfd0d.pdf> (дата звернення: 27.07.2019).
19. Регламент 1775/2005 про умови доступу до систем транспортування природного газу. Веб-сайт «Енергетичні реформи». URL: <http://enref.org/docs/rehlaement-1775-2005-pro-umovy-dostupu-do-system-transportuvannya-prirodnoho-hazu/> (дата звернення: 27.07.2019).
20. Стрішенець О.М. До питання про майбутнє теорії ринкового фундаменталізму. *Науковий вісник. Серія : Економічні науки*. Буковинський держ. фінанс. ун-т. Чернівці. БДФУ, 2012. Вип. 1. С. 386–391.
21. Стуконог Я.П. Особливості механізму регулювання ринку природного газу ЄС. *Actual problems of international relations. Release 118 (part I)*. 2014. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2303/2023> (дата звернення: 27.07.2019).
22. European Commission (2010). *Europe 2020. A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*. Brussels, 3 march 2010. Енергетична Дорожня Карта 2015. 2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0885&from=EN>. (дата звернення: 27.07.2019).
23. Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <http://www.oecd.org> (дата звернення: 27.07.2019).

References:

1. Direktiva (2003)/55/EU Evropeyskogo Parlamentu ta Radi Evropeyskogo Soyuzu stosovno spilnih pravil dlya vnutrishnogo rinku prirodnogo gazu, yaka skasovuE Direktivu 98/30/EU [Directive 2003/55 / EC of the European Parliament and of the Council on common rules for the internal market in natural gas repealing Directive 98/30 / EC]. *Informatsiynyi byuletен NKRE-Newsletter of the NERC*, (3). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_380/print (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
2. Direktiva (2004)/67/EU «Pro zabezpechennya nadiynosti postachan prirodnogo gazu» [Directive 2004/67 / EU "On ensuring the reliability of natural gas supply"]. «Energetichni reformi» – Energy reforms. Available at: <http://enref.org/wp-content/uploads/2015/01/Directive-2004-67.pdf> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
3. Direktiva 98/30/EU Evropeyskogo Parlamentu ta Radi Evropeyskogo Soyuzu "Pro Edini pravila dlya vnutrishnogo rinku prirodnogo gazu" [Directive 98/30 / EU of the European Parliament and of the Council of the European Union on uniform rules for the internal market for natural gas]. *Ofitsiynyi Zhurnal L 204-Official Journal L 204*, (0001–0012). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_499/print (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
4. Direktiva evropeyskogo parlamentu ta radi (2009)/73/EU pro spilni pravila vnutrishnogo rinku prirodnogo gazu ta pro skasuvannya Direktivi 2003/55/ES [Directive of the european parliament and council of 2009/73 / EU on common rules for the internal market for natural gas and on the repeal of Directive 2003/55 / EU]. Available at: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245025615> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
5. Direktiva Radi 90/377/EES "Stosovno poryadku, priynyatogo v Spivtovaristvi dlya pidvischennya prozorosti tsin na gaz ta elektroenergiyu, vprovadzhениh dlya kintseвого promislavogo koristuvacha" [Council Directive 90/377 / EEC "Concerning the Community-wide Order for Increasing the Transparency of Gas and Electricity Prices Introduced to End-User Industrial Users"]. *Ofitsiynyi chasopis L 185, 17/07/1990 – Official Journal L 185, 17/07/1990*. (0016-0024). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/994_195/print (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
6. Dogovir do Energetichnoyi Hartiyi ta Zaklyuchnyi akt do neyi [The Energy Charter Treaty and the Final Act to it]. Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056 (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
7. Dogovir do Energetichnoyi Hartiyi ta Zaklyuchnyi akt do neyi. Protokol do Energetichnoyi Hartiyi z pitan energetichnoyi effektivnosti i sumizhnhі ekologіchnih aspektiv [The Energy Charter Treaty and the Final Act to it. Protocol to the Energy Charter on Energy Efficiency and Related Environmental Issues]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_056 (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
8. Y.S. Shemshuchenko (1998). *Evropeyska energetichna hartiya [European Energy Charter]. Yuridichna entsyklopediya-Legal Encyclopedia*, 2, pp. 744. Kyiv : Ukrainian encyclopedia M.P. Bazhana. (in Ukrainian)
9. Evropeyskiy energorinok: "yak zabezpechiti konkurentsiyu" [European energy market: "how to secure competition"]. *Dixi group. chergova analitika-Dixi group. analytics on duty*. Available at: http://dixigroup.org/storage/files/2016-11-09/eu-ua_market_study_4_sompetition_2.pdf (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
10. Y.P. Stukonog (2014). Osoblivosti mehanizmu reguluvannya rinku prirodnogo gazu ES [Features of the eu market regulation mechanism for natural gas]. *Aktualni problemi mizhnarodnih vidnosin. Vipusk 118 (I) – Actual problems of international relations*. Release 118 (I). Available at: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2303/2023> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
11. Kerivniy dokument stosovno trans'Evropeyskih energetichnih merezh TEN-E (2006). [Guidance document for Trans-European Energy Networks TEN-E]. Available at: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD102_2008_ukr.pdf (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
12. M.I. Korotya, Lyubov Grigorivna Lipich, Mirosłava Bogdanivna Kulinich (2017). *Etapi stanovlennya naftogazovoyi promislavosti v Ukrayini [Stages of the formation of the oil and gas industry in Ukraine]. Economic Journal of Lesya Ukrainka East-European National University*, 1(9), pp. 76–81. Zhurnal Lutsk : Vezha-Druk. (in Ukrainian)
13. M.I. Korotya, Lyubov Grigorivna Lipich, Mirosłava Bogdanivna Kulinich (2017). *Tarifoutvorennya na posluzhi transportuvannya gazu ta yogo rozpodilu sered gazorozpodilchih pidpriemstv Ukrayini [Tariff formation for gas transportation services and their distribution among gas distribution companies of Ukraine]. Economic Journal of the East European National University named after Lesia Ukrainka : journal / layout*. 2(10), pp. 63–71. Lutsk : Vezha-Druk. (in Ukrainian)
14. K.V. Pavlov, O.M. Strishenets (Eds.) (2016). *Zastosuvannya metodiv normuvannya pokaznikiv ta nechitkoyi logiki pri otsintsi rivnya ekologo-bezpechnogo prirodokoristuvannya [Application of the methods of valuation of indicators and fuzzy logic in assessing the level of ecologically safe nature management]. Strukturni zmini v ekonomitsi prirodokoristuvannya: teoretichni osnovi ta prikladni aspekti-Structural Changes in the Economics of Natural Resources: Theoretical Foundations and Applied Aspects*. Lutsk : Vezha-Druk, pp. 46–63. (in Ukrainian)
15. K.V. Pavlov (2017). *Normativno-pravovi osnovi konkurentnih vidnosin na regionalnih rinkah neruhomosti [Regulatory and legal bases of competitive relations in the regional real estate markets]. Naukoviy visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Series: «Ekonomichni nauki», 23, vols. 2. Kherson, pp. 148–150*. (in Ukrainian)
16. K.V. Pavlov, K.M. Fedina, O.M. Strishenets (Eds.) (2017). *Problemi ekologichnoyi bezpeki yak skladovoyi chastini energetichnoyi bezpeki Ukrayini [Problems of ecological safety as an integral part of Ukraine's energy security]. Aktualni problemi prikladnoyi ekonomiki-Actual problems of applied economics*. Lutsk : Vezha-Druk. (in Ukrainian)
17. K.V. Pavlov (2014). *Sutnist ta zagrozi finansovo-ekonomichniy bezpetsi Ukrayini [Essence and threats to financial and economic security of Ukraine]. Problemi ratsionalnogo vikoristannya sotsialno-ekonomichnogo ta prirodno-resursnogo potentsialu regionu: finansova politika ta Investitsiyi – Problems of rational use of socio-economic and natural-resource potential of the region: financial policy and investments : zb. nauk. prats – Collected papers*, 22, vols. 2, pp. 104–110. Kiyiv, SEU / Rivne, NUVGP. (in Ukrainian)

18. Regulation (EU) number 715/2009 of the European Parliament and of the Council (July 13th 2009). *On conditions for access to natural gas transmission networks and repealed by Regulation (EU) Number 1775/2005*. Available at: <http://reform.energy/media/209/e8d7f3816b9d32188f2f454906fcfd0d.pdf> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
19. Regulation number 1775/2005 pro umovi dostupu do sistem transportuvannya prirodnogo gazu [*On conditions of access to natural gas transportation systems*]. Available at: <http://reform.energy/media/209/e8d7f3816b9d32188f2f454906fcfd0d.pdf> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
20. O.M. Strishenets (2012). *Do pitannya pro maybutnE teoriiy rinkovogo fundamentalizmu [To the question of the future of the theory of market fundamentalism]*. Naukoviy visnik. Seriya : Ekonomichni nauki / Bukovinskiy derzh. finans. un-t, 1, pp. 386–391. Chernivtsi : Vid-vo BDFU. (in Ukrainian)
21. Y.P. Stukonog (2014). *Osoblivosti mehanizmu reguluyvannya rinku prirodnogo gazu eu [Features of the eu market regulation mechanism for natural gas]*. *Actual problems of international relations*. Release 118 (part I). Available at: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2303/2023> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
22. European Commission (2010). *Europe 2020. A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Brussels (3 March 2010). Energetichna Dorozhna Karta (2015) – Energy Roadmap (2015)*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0885&from=EN> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)
23. Organizatsiya ekonomichnogo spivrobitnitstva ta rozvitku [*Organisation for Economic Cooperation and Development*]. Available at: <http://www.oecd.org> (accessed 29 July 2019). (in Ukrainian)

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ПРИРОДНОГО ГАЗА: РАСПРЕДЕЛЕНИЕ, ТРАНСПОРТИРОВКА

В статье исследованы пути и подходы к регулированию деятельности газотранспортных и газораспределительных предприятий в странах Европы. Определены нормативный и правовой базис функционирования рынка природного газа, а также газораспределительных и газотранспортных предприятий. Осуществлен обзор теоретических подходов к регулированию деятельности рынка природного газа и основных принципов его функционирования. Определен нормативно-правовой базис и ряд принципов регулирования рынка природного газа, а также тех, которыми руководствуются субъекты газотранспортной системы при получении доступа к ее использованию, таких как: безопасность и бесперебойность работы газотранспортной системы; равноправие в предоставлении и потреблении среди всех участников газового рынка; соблюдение качественных показателей предоставляемых услуг оператором газотранспортной системы; своевременное погашение долгового обязательства субъектами газотранспортного рынка.

Ключевые слова: регулирование, рынок газа, природный газ, газораспределение, газотранспортировка, газовая сфера, транспортировка природного газа, природный газ.

EUROPEAN EXPERIENCE IN REGULATING NATURAL GAS MARKET: DISTRIBUTING, TRANSPORTING

In this article the ways and approaches to regulating the activities of gas transportation and gas distribution enterprises in Europe are thoroughly investigated. outlined the normative and legal basis for the functioning of the natural Gas distribution and gas transportation companies. Theoretical approaches to regulation of natural gas market activity and basic principles of its functioning are carried out. Normative and legal basis, A number of principles for regulation of the natural gas market, as well as those which are governed by the subjects of the gas transmission system in obtaining access to its use, among Which are the following: safety and uninterrupted operation of the gas transmission system; For the provision and consumption among all participants in the gas market; Adherence to qualitative indicators of services provided by the gas transmission system operator; Timely repayment of the debt obligation by the subjects of gas transport market. The purpose of the research in this article is to study the general aspects of international experience and the normative-legal basis of the natural gas market functioning, as well as regulating the activity of the subjects of this market. It is not a secret that today in the field of energy there are permanent changes in the structural nature. This is caused by fluctuations in the prices of energy carriers in the first place, including hydrocarbons, tangible slowdown in the level of demand, competitive exacerbation. Even today, you can observe the fact that administrative measures for economic and environmental improvements are already aimed at changing the structure of demand in the market of energy generation and industry by stimulating the processes Charcoal substitution with natural gas. Summarizing, we note that the analysis of the regulatory basis of the energy sector in the European Union on the creation of a unified and single energy market within its limits is that for the period since 1990 But to date , there have been complex approaches to reforming the energy sector; the ultimate goal of which is the creation of transparent competitive relations, liberalization, transparent processes Price formation , etc.

Key words: regulation, gas market, natural gas, gas distribution, gas transportation, gas sphere, transportation.